

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad No. 124.)

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonneementen en Advertenties aan de ADMINISTRATIE: Bureau: Warmoesstraat 98, te Amsterdam.
Inschrijvingen, die later dan Donnerdag's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Zondag 1 Januari 1899. No. 1097.

Abonnementenprijs: franco aan huis, per drie maanden / 1.20, voor het Buitenland per jaar / 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonneementen worden aangenomen door alle Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels / 1.20, voor elke regel meer 20 Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verhalen van Vereen. 12 Cl. p. regel

„Het is geschied.”

[OUDEJAAR.]

En Hij sprak tot mij: Het is geschied. Ik ben de Alpha en de Omega, het begin en het einde. Ik zal den dorstigen geven uit de fontein van het water des levens voor niet.
Openb. 21:6.

Kens zal aller dingen einde bereikt, zal het alles uit zijn, om Christus plechtiglijk in het Laatste oordeel heel de Historie der menscheit te doen besluiten; en dan wachten aan hen, die den jongsten dag beleven en doorleven zullen, gewaarwordingen en ontzettingen, waaronder ge bijna zeggen zoudt, dat elk menscheit hart moest bezwijken. En toch, naar dat aangrijpend einde schuiven we niet alleen ongemerkt toe, maar op den avond van het oude jaar trekken er nu reeds voorwezen door onze ziel van wat op dien dag der dagen den mensch verbijsteren zal. Minder nog met het oog op de toekomst, dan terugziende op wat achter ons ligt, grijpt ons soms nu reeds, bij het ondergaan van een geheel jaar levens, iets van datzelfde pijnlijke gevoel aan, dat dan berouw en ontzetting in het hart der geheele menscheit zal doen opkomen, bij het aanhooren van wat Gods Heraut dan zal uitroepen: *Het is geschied.*

En Hij sprak tot mij, zoo lezen we in op één na het laatste hoofdstuk der Heilige Schrift, en Hij sprak tot mij: *„Het is geschied.”* Ik ben de Alpha en de Omega, het begin en het einde. Ik zal den dorstigen geven uit de fontein van het water des levens voor niet. Die overwint zal alles beerven.”

Geheel iets anders dan het „Volbracht” van Golgotha. Dat „Volbracht” doelde op het Middelaarswerk der Verzoening en Voldoening. „Volbracht” was toen al wat Gods eeuwige Wet van den gevallen zondaar, en in zijn plaats van den Middelaars eische, opdat de gerechtigheid Gods onbevleet en ongeschonden zou blijven.

Toen dat voldaan en tot den einde toe doorworsteld was, riep Jezus in zijn sterfenvoet: *Het is volbracht.* Maar hier weerklinkt een geheel andere toon. Aan den avond van dien jongsten dag zal het zijn: *Het is geschied.* Het einde aller dingen is bereikt. Wat verleden is is verleden. De tijd der genade is ten einde gespoed. Gelijk nu de beslissing staat, zoo blijft de beslissing. Gelijk het in Gods heiligen raad voorgelaten was, zoo is het uit zijn besluit voortgekomen. Nu is het keerpunt, waarop de tijd voor altoos uitvloeit in de eeuwigheid. Al wat stond te komen, al wat de historie van alle menscheit, van elk menschenkind, en van heel de menscheit zou uitmaken, het is er nu geweest, het is voorbij, het wordt onherroepelijk afgesneden. *Het is geschied.*

Dat we nu recht hebben dien plechtigen uitroep: *Het is geschied.* in betrekkelijken zin ook op wat daarachter ligt toe te passen, blijkt uit Openb. 16: 17, waar we vier hoofdstukken vroeger, onder het optreden van een engel, geheel dezelfde uitdrukking beluisteren: En de zevende engel goot zijn fiool uit in de lucht, en er kwam een groote stem uit den tempel des hemels, zeggende: *Het is geschied.*

Wat dan geschied zal zijn, geschied niet opeens, maar in den loop van jaren en eeuwen, en in dien loop der jaren en der eeuwen zijn tijdperken, ingedeeld door rustpunten. Rustpunten in uw persoonlijk leven, als er groote beslissingen in uw persoonlijk bestaan plaats grijpen en ge uit den éenen toestand in den anderen overgaat, uit uw jeugd in uw volwassen leven, uit uw ouderlijk huis in de wereld, uit uw besef van zonde in uw bewustzijn van genade, en zoo veel meer.

Maar zoo nu zijn er ook rustpunten, en daardoor tijdperken, die niet alleen uw leven, maar het leven van heel de menscheit indeelen, en één dier rustpunten is de overgang van jaar in jaar.

Niet een denkbeeldige indeeling, maar een indeeling door God reeds in het Paradijs voor ons geslacht verordend, toen Hij de zon voor ons tot een teeken aan den hemel zette, den stand van zon en wereld wisselend maakte, en het punt waarop zon en wereld weer in denzelfden stand komen te staan, voor ons tot een rustpunt stelde in ons menscheit leven.

De overgang van het oude in het nieuwe jaar komt van God, komt van zijn Goddelijk firmament, en het is de stand van onze aarde tot die zon boven ons, die ons uit het jaar in het jaar doet overgaan.

Zoo deelt God zelf ons menscheit leven in. Hij zelf heeft gewild, dat we op oudejaar een oogenblik zouden stilstaan op onze weg, om op wat achter ons ligt terug te zien. En nu, bij dat terugzien dringt ook ons „die groote stem uit den tempel des hemels” in de ziel, zeggende: *Het is geschied.* Ook dat jaar zinkt weer in het verleden weg. Wat er in doorleefd is, is niet meer te herroepen; daaraan valt niet meer te veranderen. *Het is geschied,* en blijft, zooals het is, een stuk van uw leven, een stuk van uw levensgeschiedenis uitmaken.

Het is geschied, al wat God van eeuwigheid bij zichzelf had voorgenomen, in dat afgelopen jaar te volbrengen. Zijn Raad bestond ook nu, en Hij heeft al zijn welbehagen gedaan.

Er waren er bij duizenden en tienduizenden, die Hij bij zichzelf had voorgenomen, in dit afgelopen jaar door den dood uit het leven weg te nemen, en die allen ze zijn krank geworden ten doode toe, of door ramp om het leven gekomen, en het graf ontving hun stoflijk overschot.

Er waren er bij tienduizenden en meer, van wie Hij bij zichzelf had voorgenomen, hen in dit nu verleden jaar, het levenslicht te doen aanschouwen, en die allen ze zijn in zonde ontvangen, ze zijn gedragen onder het hart, ze zijn uit een vrouw geboren, en hun geboorte heeft het moederhart verblijd.

Er waren er duizenden en tienduizenden, van wie Hij in zijn welbehagen had besloten, dat ze dit jaar uit den dood in het leven zouden overgaan, en als verlost van zonde bij het Kruis van hun Heiland in eeuwig dank zouden nederknielen, en die allen ze zijn toegebracht, ze zijn als die verloren zoon tot hun Vader teruggekeerd, en niet tot huurlingen zijn ze gemaakt, maar als kinderen Gods aangenomen.

En zoo ging het met heel het bestier en bestel onzes Gods. Voor den een was de beker bereid met vreugdevijn, voor den ander met den alsem der droefnissen, voor

den een had God den lach om de lippen, voor den ander den traan in het oog bepaald, voor den een lag krankheid en tegenwoordigheid, voor den ander welde en verheugenis der ziel, en dat alles is den kinderen der menschen, dat alles is ook u en uw huis overkomen, niet bijgeval, noch naar gij het verkoren hadt, maar naar zijn eeuwig Raad.

Ook dit jaar was een stuk onzer menscheit historie, en ook van dit jaar had God bij zichzelf voorgenomen, hoever de ontwikkeling der gebeurtenissen de volken verder zou brengen of doen terugzinken, en juist dat deel der historie wat voor dat jaar bepaald was, het is in die dagen en die weken en in die maanden gekomen, en heel de wereld en alle volk in die wereld staat, nu dit jaar wegvat, juist op dat punt van den weg, waar we naar Gods verborgen Raad staan moeten.

Ook in de worsteling tusschen het Koninkrijk der hemelen en het koninkrijk der wereld, loopt naar vaste lijn de historie steeds door, en ook hier geldt het, dat al wat God ook dit jaar bij zichzelf had voorgenomen, dat zijn Koninkrijk eenerzijds verder door zou dringen, en anderzijds door alval, ongeloof en twijfel terug zou gaan, feitelijk in de gebeurtenissen van die dagen, weken en maanden, is verwezenlijkt.

Voor de wereld, voor ons volk, voor de kerk van Christus, voor uw huis, en voor uw persoonlijk leven, geldt van alles wat in Gods Raad bepaald was, dat het ook alzo is geschied.

En daarin ligt de ruste van ons hart. Het is geen maalstroom, waarin we om worden geslingerd, het is geen rukwind, die ons als herfstbladeren dansen en spelen doet, ons leven, ons aanzijn is in Gods hand, en die hand onzes Gods geeft aan alles stuur, richting, leiding, en onder dit bestel onzes Gods heeft alles betekenis, voor wie zijn God verlaat ten verdere, maar ook voor wie God liefheeft de zalige zekerheid, dat alle dingen hem ten goede zullen medewerken.

Doch hierbij blijft het niet. Er was in het jaar dat verliep, niet alleen het doen en het werken onzes Gods, maar ook het doen en het werken van zijn menschenkind, in zijn werk. Tot op den bodem doorgrondend kan niemand dat geheimenis, en zelfs de schranderste onder de kinderen der menschen staat sprakeloos voor dat wonder mysterie, hoe het zijn kan, dat Gods wil in alle dingen doorgaat, en dat toch de mensch verantwoordelijk voor zijn God staat.

Maar begrepen of onbegrepen, het feit, de zaak, en de zekerheid van die zaak blijft. We hebben die zekerheid bezegeld in onze gebeden, als we God om vergiffenis voor onze zonden aanriepen. God zelf heeft ze ons bezegeld in de inspraak onzer conscientie. En zelfs onder menschen aarzelen we geen oogenblik, om jong en oud, om man en vrouw, om heer en knecht, om een iegelijk voor zijn woord en werk aansprakelijk en verantwoordelijk te stellen. Zelfs mag gezegd, dat zelden zwaarder dan juist op den avond van het oude jaar die ernstige verantwoordelijkheid ons op het hart weegt.

En daarom, als we ook nu die stemme uit den Hooft beluisteren: *Het is geschied,* denkt niemand onzer alleen aan wat God

voor en over ons beschikt, maar dringt die stem rechtstreeks tot onze conscientie door, dat die plechtige uitroep: *Het is geschied* evenzo slaat op ons eigen verleden en op wat wij in dat verleden gezien, gepenseld, gedacht, gezegd, gevraagd, of ook ongewrocht gelaten hebben.

En hierin ligt het pijnlijke, het beklemmende. Niet dat we gemeenlijk zoo ontevreden met onszelf zijn. Eer ongekeerd is te groote zelftevredenheid onzer gemeene zonde. En daartoe vervallen we meest, niet uit onoprechtheid, maar omdat onze maatstaf van een goed en heilig leven zoo zondig laag staat. Een lakensch kleed bij schemerlicht bezien, zal vrij van stof schijnen, en dat het toch bij volle middagzon uitgestald, wolken van stof vertoont, waarmee het overzaaid is. En zoo nu is het met het kleed onzer ziel. We zien er het stof niet op, omdat we in schemerlicht wandelen. Maar als in oogenblikken, als het voller dag is, bij meerder ernst en klaarder licht van Gods heiligheid tot ons doordringt, ontdekt ons zieleoog wel terdege gansche plekken van bezoedeling, die we anders niet opmerkten.

Het is geschied, en onherroepelijk geschied, wat wij in den stroom van dat jaar als ons woord, als onze daad, als onze levensuiting indruppelden, maar vanzelf rijst daarbij de vraag: Wat had moeten geschieden, en hoe had het moeten geschieden, en wat had bij dat alles de innerlijke aandrift van ons hart moeten zijn? Zoo dalen we vanzelf af tot die diepte waar de innerlijke roersels van ons zieleven zich in beweging zetten, en we gevoelen dat Hij die hart en nieren proeft, ons daarbij belet onszelf te vieden en te bedriegen.

Het oude jaar vraagt in zijn ernst om waarheid in het binnenste, om waarheid voor God.

En als dan Gods heilige engelen reeds hun aanschijn met vleugelen dekten, wie onzer dekt dan niet in schuld en zelfverwijt zijn aangezicht bij de afrekening van zijn ziel met dat jaar, dat voor altoos van ons ging?

Ge zoudt het willen overdoen dat jaar, om, nu ge het van achteren beziet, het zoo heel anders in te richten, zoo heel anders door te brengen, zoo heel anders te doorleven, en bovenal om onder dat alles zoo heel anders te verkeeren met uw hart.

Maar nu, juist dat is afgesneden. Het is niet meer een blank jaar, dat ge hebt in te vullen. Het is een jaar dat verliep en afliep. *Het is al geschied.* En zooals het geschied is, blijft het u aangeschreven. Zelfs de pijnlijkste zonde, die ge u zelf verwijt, kunt ge er niet meer uittrekken. Als één keten ligt het alles saamgesnoerd, en niet één schakel kan er worden uitgenomen. Zoo was uw leven, zoo is het geschied, en zoo ligt het ter uwer verantwoording, nu in uw conscientie, en eens in het Laatste oordeel als de boeken geopend worden voor den Troon onzes Gods.

Voor de kinderen der wereld werkt dit, al naar hun karakter is, zelfmisleiding of zelfverharding.

Zelfmisleiding bij die oppervlakkigen en bijmoedigen, die zich, bij die aanklacht van het verleden, altoos weer onbevleiden, dat het van nu voortaan anders en beter zal gaan. Om de schuld van het verleden bekruunen „groote kinderen” zich in het minst niet. God is immers goed en God zal wel vergeven. En hun eenige vraag is maar,

om voor het jaar dat ze nu tegengaan, met hun verleden te breken, den weg der braven in te slaan, en op dien weg te volharden. En al is zulke een „groot kind” nu een man van zeventig jaar, en al heeft hij minstens vijftig malen zich ditzelfde diets gemaakt, om vijftig malen bedrogen uit te komen, toch stult hij de onrust van zijn hart ook nu weer met dezelfde zelfmisleiding. Tot dusver was het spelen van zijn leven, maar nu zal de ernst komen, en een ieder zien, dat hij een ander mensch werd.

Doel natuurlijk, minder oppervlakkige karakters zijn voor zulk een volgehouden zelfmisleiding onbekwaam. Op dezen avond van het oude jaar herdenken ze hun vroegere oudejaarsavonden, en staan verbijsterd voor de droeve uitkomst. Telkens die aanklacht over het jaar dat verliep, en even telkens het besluit van teederen ernst, om een betere toekomst tegen te gaan, en toch, ze bleven de oude knechten, en met elken nieuwen oudejaarsavond, stonden ze weer voor dezelfde zelfaanklacht. Wat zullen ze zich dan nog langer vleien met hope op heiliger leven! De uitkomst toont het immers, dat hun natuur, dat hun aard, dat hun karakter nu eenmaal zoo en niet anders is. En zoo geven ze de worsteling, die toch tot niets leidt, op, en nemen een onheilgen vrede met hun onheilgen bestaan. Het wordt zelfverharding.

Alleen wie op oudejaarsavond zijn Heere en zijn Heiland belijden mag, ziet een uitweg. „Het is geschied,” o, gewisselijk, „geschied,” ook wat u eindigend jaar hem het aangezicht met schaamte doet bedekken, maar hij staat tegenover dat pijnlijk verleden niet alleen. Jezus is bij hem. Jezus is met hem, en het is die Heiland, die met den glans van het Goddelijk mededoogen op het ge-laat, over dit lang en bang verleden het met zijn eigen bloed besprenkelde kleed zijner volbrachte gerechtigheid spreidt. Als ge Gods kind moogt zijn, en met gebroken hart en verslagen geest bij het Kruis van Golgotha nederknielt, snijdt Jezus dat verleden van u af, neemt het voor altoos van u over, en in het stil geloof ontwaart ge een zalige aandoening, als ware er nooit zonde in uw verleden geweest, zoo rein en zoo heilig als ge u in Christus voor uw God gevoelt. Immers dat en dat alleen is het rechtvaardigmakend geloof, zoo voor uw God te staan, als hadt ge nooit zonde gedaan, ja, als hadt ge het al volbracht, wat Christus in uw plaats volaan heeft.

Zoo komt er vreugdelede voor treuringheid en het gewaad des lofs voor een benauwden geest, en dank, eeuwige dank vloeit uit naar den God van alle ontfermingen, die met zulk een alles doordringende genade uw hart vervult en verklikt. Een oudejaarsavond zonder Christus is zoo angstig of zelfmisleidend, maar met Jezus, met het geloof in uw Heiland zoo rijk in heiligen vrede. Want dat spreekt vanzelf, dat overdragen in het geloof van al wat geschied is, op uw Jezus, is geen daad van uitwendige aansluiting aan den Middelaar, geen daad van een oogenblik als om even naar Jezus uit te gaan, en dan u weer van hem terug te trekken. Het geloof, dat hier schittert, werkt of niet, of het werkt alleen in mystieke ziels- en levensgemeenschap met hem, die van nu voortaan de Opperste Herder en Leidsman van uw ziel is geworden. Nu één met hem in het geloof, dat u rechtvaardig voor God stelt, sluit dus vanzelf in, dat ge ook de toekomst in

De Zending.

XIV.

Zuidelijk van Groenland ligt Labrador, een schier-eiland, in 1497 door den zeevaarder Cabot ontdekt, en bewoond door een volk, in taal, zeden en godsdienst één met de Eskimo's van Groenland. Naast de 1500 inboorlingen, die van de vischvangst leven, vindt men daar 2000 Engelsche visschers en kolonisten.

Ehrhardt, een op St. Thomas bekeerde stuurman, was de eerste, die de aandacht der missie vestigde op Labrador's inboorlingen. In 1752 kwam hij daar aan met vier zendelingen. Toen echter kort na hun aankomst Ehrhardt, die handelsbetrekkingen trachtte aan te knooien met de inboorlingen, gedood werd, keerden de missionarissen met hetzelfde schip, dat hen herwaarts gebracht had, terug. Eerst in 1771 is het gelukt de eerste zendingspost Nain te stichten. Haven en Drachart wonnen het vertrouwen der bevolking en dopen in 1776 den eerstenling uit haar. Sinds zijn er verscheidene zendingsposten opgericht. In 1804 was er een groote opwekking onder de Eskimo's, waardoor God velen ten leven bracht. De gehele Bijbel is sedert 1871 in handen des volks. Thans arbeiden onder hen 20 mannen en 19 vrouwen, door de Broedergemeente uitgezonden, op 6 zendingsposten naast eenige Anglikaansche zendelingen.

Toch kan er thans niet meer van een eigenlijke zen-

ding onder de Eskimo's gesproken worden, daar zij opgehouden hebben heidenen te zijn. De kolonisten vinden bij hen niet alleen bescherming, maar ook gastvrijheid. Zelfs houden deze eens zo ruwe menschen briefwisseling met aanzienlijke families in Zwitserland en elders. Zetten we onze reis voort, dan komen wij in de landen der Roodhuiden, ook wel Indianen genoemd, wier afstamingsstam het is in de vereering van den groeten geest (Manitu). Zij hechten veel aan droomen en stellen een groot vertrouwen in hunne dokters of Pauwars, die hen op allerlei wijze bedriegen. Op een leven nu dit leven is hun hope bij hun sterven gerestigd. Zij zijn in verschillende volken verdeeld. 2. a. de Irokezen, Huronen enz.

Een deel dezer Roodhuiden woont in Britsch-Noord-Amerika, wier kolonien na den Amerikaanschen burgeroorlog van 1867 een gebied geworden zijn, in naam der koning van Engeland geregeerd door een gouverneur-generaal, wien een ministerie, een eerste en een tweede kamer terzijde staan. Geldelijk is dit gebied omfankrijk van het moederland. Daartoe behoort in de eerste plaats Kanada, dat in 1497 door Cabot ontdekt, in 1608 door de Franschen gekoloniseerd en in 1763 door de Engelschen veroverd is, welke laatste er sinds gebleven zijn en vele kolonien gesticht hebben. De Indianen van Kanada, die in 1801 ruim 151.000 in getal waren, zijn vrij wat beter behandeld dan de Indianen van de Vereenigde Staten; de regering steunt welwillend hunne beschaving en heeft nooit een oorlog tegen hen gevoerd. Velen hunner zijn onder leiding van Methodische en Anglikaansche zendelingen (sinds 1822) landbouwers geworden en juist deze stammen nemen in aantal toe, terwijl de anderen die in hun zwervend leven volhardden, dreigen uit te sterven.

Het Roomsche-Katholicisme, dat met de Franschen herwaarts gekomen is, wordt door de regering bevoorrecht

boven het Protestantisme, ofschoon hiervoor geen grond is in de verhouding van de beijders der beide confesies, aangezien er naast 1.900.000 Roomschen 2.642.000 Protestanten in Kanada wonen. Van de 121.000 Indianen zijn 38.000 Roomsche en 37.000 Protestant. De overigen zijn heidenen. Ten westen van Labrador ligt Hudsonia, zoo genoemd naar zijn ontdekker Hudson, die in 1610 het eerst den weg in de naar hem genoemde baai gevonden heeft. De streken, om deze baai gelegen, heeten Ruperts-land, omdat prins Rupert in een doot hem opgerichte handelsvereniging in 1669 hier het monopolie van den pels handel kreeg. Handelsbelangen deden de kolonisten vergeten aan de Indianen van Hudsonia het Evangelie te brengen. In het begin dezer eeuw verschenen hier Roomsche priesters en dezen werden in 1820 gevolgd door den Anglikaanschen kapelaan West en andere zendelingen van de kerk van Engeland. Dezen hebben met de Methodisten in het grootste deel van Hudsonia het woord der waarheid gepredikt, zoodat van de 50.000 Indianen 22.000 voor het Evangelie gewonnen zijn, 9000 Rome's Paus volgen en ruim 20.000 nog heidenen zijn.

Het derde lid waaruit Britsch Noord-Amerika bestaat is Britsch Columbia, een vruchtbare land, waarin omsreeks 100.000 menschen wonen, onder welke 35.000 Indianen van verschillende stammen zijn. De heidenen onder dezen — omstreeks de helft — sterven weg onder den verwoestenden invloed van brandewijn en ontucht, die Christenen daarentegen — 6000 Protestanten en 12.000 Roomschen — nemen in aantal toe. Het is vooral het district Metlakatla, dat een der glansrijkste bewijzen levert voor den zegen der missie. De kerkelijke zending begon hier haren arbeid in 1820; toen hare zendelingen daar te midden van 600 Indianen gingen wonen. De heidenen zijn thans bechaafde Christenen en hun dorp Metlakatla is, volgens getuigenis

van den Schotschen reiziger Mackenzie, een stad, die tot een model voor de Europeesche steden kan strekken.

Nu moeten wij naar het Zuiden. Doch eer wij dit doen maken wij een kleine uitvlucht naar Alaska, dat voor 1867 Russisch-Amerika heette, maar in dat jaar aan de Vereenigde Staten is verkocht door Rusland voor 7.000.000 dollars. Indianen, Eskimo's en Aleuten zijn hier de oorspronkelijke bewoners, die van niet minder dan tien Protestantische kerken zoodals de Presbyteriaansche van Amerika, de Episcopale, de Baptistische enz. het Evangelie hooren, terwijl ook Roomsche zendelingen zich hier niet onbetuigd laten in de verspreiding van hun pauselijk Christendom.

Keeren wij nu terug naar het Zuiden en betreden wij het gebied der Vereenigde Staten van Noord-Amerika, dan vinden wij er de Roodhuiden, waarvan het grootste aantal stammen hier wonen. Meer dan een eeuw zijn deze oorspronkelijke bewoners van dit land blootgesteld geweest aan de verdelingswoede der blanken, zoodat geheele stammen zijn uitgeroeid. Toen de Puriteinen van Engeland, nadat de Sturts weder den Engelschen troon hadden beklommen, hun vaderland verlieten onder aanvoering van William Penn, vestigden zij zich in Amerika (in Pennsylvania, zoodals zij het land noemden). Uit hen trad in 1646 John Elliot op met het voornemen, en onder de Indianen die toen nog 700.000 in getal waren — thans zijn zij niet meer dan de helft — het Evangelie te gaan verkondigen.

DE GAAY FORTMAN.